

มารู้จัก “ไข้เลือดออก” ภัยร้ายที่อยู่ใกล้ตัว ตอนที่ 1

รศ.พญ.กุลกัญญา โชคไพบูลย์กิจ
อ. พญ. วนัทปรีญา พงษ์สามารถ
หน่วยโรคติดเชื้อ ภาควิชากุมารเวชศาสตร์
Faculty of Medicine Siriraj Hospital
คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

โรคไข้เลือดออก

โรคไข้เลือดออกเกิดจากการติดเชื้อไวรัสเดงกี พบระบาดเป็นครั้งแรกในประเทศฟิลิปปินส์ ในปี พ.ศ. 2497 จากนั้นพบมีการระบาดครั้งแรกในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2501 โดยมีรายงานผู้ป่วย 2,158 ราย เสียชีวิตร้อยละ 13.90 และจะระบาดทุกปีในช่วงฤดูฝน คือ ช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน ในแต่ละปีจะมีผู้ป่วยด้วยโรคไข้เลือดออกเป็นจำนวนมากและมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อยๆ แต่อัตราการเสียชีวิตน้อยลงอย่างชัดเจนในปัจจุบัน

สำนักโรคระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ได้รับรายงานผู้ป่วยโรคไข้เลือดออกจากสำนักงานสาธารณสุข

จังหวัด และสำนักอนามัย กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ต้นปีจนถึงวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2548 รวมทั้งสิ้น 7,215 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 11.64 ต่อประชากรแสนคน เสียชีวิต 12 ราย คิดเป็นอัตราเสียชีวิตร้อยละ 0.17

ไข้เลือดออกสายพันธุ์ใหม่ มีจริงหรือไม่

โรคไข้เลือดออกมี 4 สายพันธุ์ คือ สายพันธุ์ที่ 1, 2, 3 และ 4 ซึ่งอาจพบได้ทั้ง 4 สายพันธุ์ และส่วนใหญ่ทุกปีจะพบสายพันธุ์ที่ 1 และ 3 มากกว่า แต่ปีนี้พบสายพันธุ์ที่ 4 มาเป็นอันดับ 1 ซึ่งส่วนใหญ่เด็กที่ติดเชื้อไวรัสเดงกีจะไม่มีอาการ หรืออาการไม่รุนแรงโดยเฉพาะถ้าเป็นการติดเชื้อครั้งแรก แต่หากเป็นการติดเชื้อครั้งที่ 2 อาจเป็นไข้เลือดออกที่รุนแรงได้จากทุกสายพันธุ์ แต่ยังไม่มียารักษาสายพันธุ์ใหม่ในประเทศไทย

ไข้เลือดออกติดต่อได้อย่างไร

เป็นโรคติดต่อที่มีผู้กลายเป็นพาหะนำโรค ยุ่งลายจะได้รับเชื้อไวรัสเดงกีจากคนที่ป่วยเป็นโรคไข้เลือดออกและแพร่ไปสู่คนอื่น ๆ ผู้ที่ได้รับเชื้อส่วนใหญ่เป็นเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ยุ่งลายจะออกหากินในตอนกลางวัน มักหลบซ่อนตัวในที่มืด อาศัยและวางไข่ทั่วไปในที่ที่มีน้ำขังในชุมชน

แหล่งเพาะพันธุ์ของยุงลายจะอยู่ตามโอ่งน้ำ ภาชนะกักเก็บน้ำในห้องน้ำ จานรองกระถางต้นไม้ ยางรถยนต์เก่า กระจ้ออง กะลา เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีรายงานทารกแรกเกิดติดเชื้อไวรัสเดงกีจากมารดาตั้งแต่อยู่ในครรภ์

โตแล้ว/เคยเป็นแล้ว จะเป็นไข้เลือดออกอีกได้หรือไม่

แม้ว่าผู้ป่วยไข้เลือดออกจะเป็นผู้ป่วยเด็กอายุน้อยกว่า 15 ปีเป็นส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 70) โดยกลุ่มอายุที่พบมากที่สุด ได้แก่เด็กอายุ 5-14 ปี อย่างไรก็ตามมีรายงานผู้ป่วยไข้เลือดออกตั้งแต่อายุ 1 วันจนกระทั่งอายุมากกว่า 65 ปี หลังหายจากไข้เลือดออกแล้วจะมีภูมิคุ้มกันไม่ให้เป็นไข้เลือดออกทั้ง 4 สายพันธุ์ประมาณ 1 ปี หลังจากนั้นภูมิคุ้มกันต่อสายพันธุ์ที่เป็นจะมีอยู่ตลอดไป ส่วนภูมิคุ้มกันต่อสายพันธุ์อื่นจะหมดไปหลังจาก 1 ปี หากมีการติดเชื้อครั้งที่ 2 จากสายพันธุ์ที่ต่างไปจากครั้งแรก อาจเป็นไข้เลือดออกที่รุนแรงได้

โรคไข้เลือดออกมีอาการอย่างไร

โดยทั่วไปหลังได้รับเชื้อเดงกี เด็กๆ ส่วนใหญ่จะไม่มีอาการหรือมีอาการเป็นไข้เพียงเล็กน้อยแล้วหายได้เอง มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะมีอาการของไข้เลือดออก โดยหลังจากถูกยุงกัด 5-8 วันเด็กอาจมีอาการป่วยได้ตั้งแต่เหนื่อยไปจนถึงมาก ส่วนใหญ่อาการจะมีเพียงกลุ่มอาการไวรัสคือ ไข้สูง หน้าแดง ปวดท้อง เบื่ออาหาร ปวดเมื่อยตามตัว อาจมีผื่นเล็กน้อย 2-3 วัน ก็หายดี บางคนอาจมีอาการไข้เดงกี คือ ปวดศีรษะ ปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ ปวดกระดูก อาจมีจุดเลือดออกได้ และเพื่อยอยู่หลายวัน

เด็กที่มีอาการของไข้เลือดออกจะมีอาการเริ่มต้นเป็นไข้สูง เชียบพลัน อาจสูงถึง 40-41 องศาเซลเซียสปวดเมื่อยตามตัว หน้าแดง ปวดท้อง เบื่ออาหาร คลื่นไส้ อาเจียน แต่ไม่มีอาการหวัดเด่นชัด เด็กๆ บางราย จะมีจุดเลือดออกขึ้นตามลำตัว แขน ขา อาการไข้จะเป็นอยู่ประมาณ 3-5 วัน แล้ว จึงเข้าสู่ระยะวิกฤติซึ่งไข้จะเริ่มลงพร้อมกับมีการรั่วของพลาสมา อาจทำให้เกิดอาการช็อกได้ มักพบว่าเมื่อไข้ลดลงผู้ป่วยกลับมีอาการแย่งลง ในระยะวิกฤตินี้เด็กบางรายอาจมีอาการซึม ซึพจรเต้นเร็วและเบา ตัวเย็น กระสับกระส่าย บางรายอาจมีความดันโลหิตตกจนช็อก อาจมีเลือดออกตามอวัยวะต่างๆ อาเจียนเป็นเลือด หรืออุจจาระเป็นสีดำ บางรายอาจมีอาการหนักมากจนไม่รู้สึกรู้ตัวและเสียชีวิตได้ โดยส่วนใหญ่ระยะวิกฤติจะกินเวลาประมาณ 1-2 วัน จากนั้นจะเข้าสู่ระยะฟื้นตัว ซึ่งผู้ป่วยจะเริ่มรับประทานอาหารได้ อาจมีผื่นเป็นวงสีขาวบนพื้นแดงที่ขาปลายเท้า ปลายมือ และมีอาการคัน

หากเด็กที่เป็นไข้เลือดออกรับประทานอาหารและน้ำได้ หรือมาพบแพทย์ตั้งแต่เริ่มต้นและได้รับการรักษาอย่างถูกต้อง ก็จะสามารถทำให้ผู้ป่วยผ่านพ้นระยะวิกฤติไปได้โดยไม่มีอาการรุนแรง

จะรู้ได้อย่างไรว่าบุตรหลานเป็นโรคไข้เลือดออก

เด็กๆ ที่มีอาการไข้ เบื่ออาหาร คลื่นไส้ ปวดท้อง หน้าแดงๆ หรือมีผื่นออกตามตัวให้สงสัยว่าจะเป็นไข้เลือดออกเสมอ โดยเฉพาะในช่วงใกล้หน้าฝนเช่นนี้ เพราะยุงเริ่มแพร่พันธุ์ได้มาก ควรนำมาพบแพทย์เพื่อตรวจร่างกาย แพทย์จะตรวจและวัดแขนเพื่อดูว่ามีจุดเลือดออกขึ้นใหม่ ถ้ามีจุดเลือดออกจะสงสัยไข้เลือดออกมากขึ้น อย่างไรก็ตามถ้าอาการไข้ในช่วง 2-3 วันแรกของโรคไข้เลือดออกจะแยกไม่ได้รับการติดเชื้อไวรัสอื่นๆ ซึ่งพบได้ในเด็กเช่นกัน การติดเชื้อไวรัสอื่นๆ อาจมีอาการไข้สูงเหมือนกับไข้เลือดออกในช่วงต้น แต่ไข้มักจะหายไปเองโดยเด็กดูสบายดีในเวลา 2-3 วัน ในขณะที่ถ้าเป็นไข้เลือดออกไข้จะยังคงมีอยู่ และเด็กจะดูอ่อนเพลีย ดังนั้นแพทย์มักจะต้องนัดผู้ป่วยมาติดตามดูอาการต่อไป การตรวจเลือดในวันที่ 1-2 ของไข้อาจไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นไข้เลือดออกหรือไม่ แต่การตรวจเลือดหลังวันที่ 3 ของไข้เพื่อดูความเข้มข้นของเลือด เม็ดเลือดขาว และเกร็ดเลือด มักจะพอบอกได้ว่าน่าจะเป็นไข้เลือดออก ดังนั้นแพทย์จะนัดผู้ป่วยที่ยังคงมีไข้หลัง 2-3 วันไปแล้ว มาทำการตรวจร่างกาย วัดแขน และตรวจเลือดด้วย